

בענין מתנות לאביונים - שיעור 419 והעשרת הדברות של שמחת פורים

I. **במתנות לאביונים** יש לחקור אם היא משום מצות צדקה או דהוי חיוב חדש וחיוב משום שמחת פורים וכ"כ הריטב"א (ז"מ דף ע"ח:) וכ"כ השו"ת חתן סופר (ע"ג) וכ"כ הערוך השלחן (תל"ז - ז) דדינו כד' כוסות ונר חנוכה ולא כצדקה והנפק"מ (ל) אם העני המתפרנס מן הצדקה מחויב במת"ל דדעת הב"ח והט"ז (תל"ה - ה) דמחויב אמנם הפר"ח כתב דאינו מחויב כמו בצדקה וגם לקטן אין מצות חינוך (א"א מבטשאטש) (כ) ועוד אם היא כחשבון מעות מעשר (מ"ב תל"ז - ג) (ג) אם צריך לכוין בכרכת שהחיינו על מת"ל דלהמג"א (תל"ז - ז) אין צריך ולהפמ"ג צריך לכוין שהיא מצוה חדשה (ז) ועוד אם צריך לדקדק במעות פורים (ח) וצ"ע אם מחצית השקל דינו כצדקה ועני פטור או לא (בה"ל תל"ז ד"ה י"ב) (י) אם נכון לתת באופן שאינו יודע מי הנותן ומי המקבל כצדקה ועיין בשו"ת בית ישראל (פ"ט) דיותר טוב לתת בעצמו וכ"כ בגליוני הש"ס (צ"ב י"ב) דאין בו דין צדקה אלא שמחת פורים ובעינן שידע המקבל מי הנותן והנותן מי הוא המקבל ואפשר משום רעות אמנם אין אנו נוהגין כן (נטעי גבריאל ס"ז - חות י"ז)

II. הערות בדיני מתנות לאביונים

- (א) **אין צריך אביון ודי לעני** דכ"ש לעני שמתכייש לבקש ואתה מקדים ונותן לו שיש מצוה יותר (ערוך שלחן תל"ז - ג)
- (ב) **גדר עני בזמנינו - עיין באג"מ** (יו"ד ד - קמ"ה) דאם צריך הוא להשיא בתו רשאי ליקח צדקה כיון דהמאתים זוז מספיק לו לשנה למזונות וכסות ולא לדברים כאלו והוא הדין הוצאות רפואות או לדירה גדולה הוא בגדר עני והנותנים לו צדקה יוצאים מצות מת"ל ועיין בגר"א (יו"ד רנ"ג - ז) דהשיעור פחות משנה אחת
- (ג) **בבחורי ישיבה שאביהם עשיר** ונותן להם צרכיהם אם הם בגדר עניים כשודרים בישיבה נסתפק בזה החזו"א
- (ד) **בניו מחיוב ליתן מת"ל** או מתורת חיוב או מתורת חינוך ואשתו צ"ע ועיין בערוך השלחן (תל"ז - ז) וע"ע (תל"ה - י"ט) שסותר דבריו
- (ה) **ליתן בגדים ורהיטים וכדומה** דאינם מעות או תבשיל או אוכל עיין במ"ב (תל"ז - ז) דלכתחלה צריך מעות או מאכל משמע דבדיעבד יוצא בכל דבר ועיין בשו"ת משנה הלכות (ו - ק"ג) דדעת הלק"ט דיצא במשלוח מנות ודעת התה"ד דלא יצא אמנם לענין מתנות לאביונים לכ"ע יצא אם נתן לו דבר שיכול למכרו מיד ולקנות ממנו לצורך פורים ועיין בהלכות חג בחג (דף קע"ח) שהביא עוד מקילין
- (ו) **לשלוח מת"ל קודם פורים** והגיע לעני בפורים דעת רוב הפוסקים דהכל תלוי בהמקבל ולא בהנותן (מהר"י אסאד וסעייתו) ועוד סניף דלהרמב"ם בפירוש על המשנה (ג) כתב דמי"א מחודש אדר יוצא י"ח מת"ל אמנם י"א דחייב ליתן מת"ל דוקא בפורים עצמו דאפילו נתן מפורש על פורים אינו מועיל דזהו חובת היום דוקא ומשום זה במקום שאין עניים אינו יכול לשלוח קודם פורים למקום אחר (ברכי יוסף תל"ז צ"ט) אמנם אין צריך ליתן בעצמו בפורים וע"י שליח ג"כ יוצא ובענין למי ששלח מתל אביב בט"ו לירושלמי וכדומה צ"ע אם יוצא
- (ז) **אחר שמזכה את מת"ל לעני בפורים** מועיל מטעם שליחות אף שמגיע ליד העני אחר פורים ואפשר דוקא אם העני יודע מזה ויש לו שמחה (מהר"י אסאד) אמנם מי שנותן מעות לקנקן של צדקה אינו יוצא ידי חובת מת"ל וכ"כ השו"ת אז נדברו (ו - פ) דלאו בקנין תליא מילתא אלא בשמחה ורעות וצ"ע אם יכול לקיים המצוה אחר פורים במי שנתן לעני בפורים ואבאר
- (ח) **הנותן טשעק** ואפילו כשאין להנותן כעת מעות בבאנק יוצא דמ"מ יש בו שוה כסף (משנה הלכות ו - ק"ג)

(ט) **נתינה גדולה** שהיא יותר מהשיעור של מת"ל שהוא פרוטה להריטב"א או השיעור של ג' ביצים להזרע אמת יכול ליקח לחשבון מעשר כספים (מג"א ח)

(י) **חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה** חייב לקיים מחשבתו (רמ"א יו"ד ר"ט - י"ג) דכתיב כל נדיב לב בקרבנות ובנדבת מלאכת המשכן כתיב כל נדיב לב לכן מתחייב כגמר לבו בלבד ודוקא בהחלט כך וכך לצדקה (עה"ש ר"ט - ל"ט)

III. אם הלאו דלא ילבש גבר שמלת אשה הותרא מפני שמחת פורים עיין שיעור II-302

IV. אם יש היתר לבזה רב או תלמיד חכם בפורים משום שמחת פורים עיין בשבת (ק"ט:ו) דלא תרבה ירושלים אלא על שכיזו תלמידי חכמים ואמר רב כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכותו ועיין בבא מציעא (פ"ד:) במעשה של רבי אלעזר ברבי שמעון שנענש על ששמע זלזול תלמיד חכם ושחק ועיין בבא מציעא (ל"ט:) דהמלבין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמים ואין לו חלק לעולם הבא דנוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים וכתבו התוספות (סוטה י:): שעון הלבנת פנים הוא מהעבירות שאמרו עליהם יהרג ואל יעבור שזהו בכלל רציחה ועיין בשו"ת הריב"ש (ר"כ) בשם הראב"ד שאף על פי שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול זהו דוקא בדבר שאין בו משום בזיון אבל על בזיונו אסור לו למחול כי תורת ה' בזה (ואפילו לסתם אנשים כשרים שבישראל אסור לבזותם)

V. האם מותר לעסוק באחיזת עינים כדי לגרום שמחת פורים או שמחת חתן וכלה

(א) **התורה אמרה לא תעוננו** (ויקרא י"ט - כ"ו) ודרשו חז"ל דזה אחזי עינים ובסנהדרין (ס"ז:) מסופר שם מעשה שאחד שחתך גמל לאברים ואחר כך קשקש לו בפעמון וקם הגמל על רגליו ואם אין שם דם זה סימן שאחיזת עינים היא עיין בשלחן ערוך (יו"ד קט"ט - ט"ו) דאוחז את העינים אסור וכתב הש"ך שגם אחיזת עינים שלא נעשה בכשוף כי אם ע"י מראה ותחבולות וע"י קלות התנועה ביד אסור ועיין ברמב"ם (עבודת כוכבים פ"א - ט וצמנין המלות סימן ל"ג) ועיין בספר החינוך (סימן ר"ג) דמי שישליכו טבעת באויר ויוציאוה מפי אחד מן העומדים לפניו נקרא מעונן ולוקה ועיין בחכמת אדם (כלל פ"ט - ו) שכתב שהבדחנים שעושין אחיזת עינים על החתונות עוברים בלאו דאורייתא והמצוה לעשותן עובר משום לפני עור ואסור להסתכל וראותם וכ"כ הקצור שו"ע (קס"ו - ד)

(ב) **האג"מ** (יו"ד ד - י"ג) כתב דהבדחנים שעושין עינים על חתונות וידוע ומפורסם שהוא מצד קלות התנועה ולא שייך לכשפים צריך משתמטנא מפני כבוד האוסרין ואם א"א להשתמט הורה שמותר ולכאורה ה"ה בפורים

VI. אם כל המרבה להיות משוגע הרי זה משובח

(א) **עיין בסנהדרין** (י"ג:) מכדי מפוריא תלתין יומין ובפורים דרשינן בהלכות הפסח ואם היו דורשין על כרחך שהיו הקהל שומעין (מבקשי תורה ר"י)

(ב) **במעשה רב מהגר"א** (הלכות פורים חות רמ"ח) דמוצאי פורים התפלל מעריב וחזר ללימודו שלא יגרר משמחת פורים לביטולים אחרי הפורים

VII. עשרת הדברות לשמחת פורים ואבאר

- (א) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (ו) ולא ילבש גבר שמלת אשה
- (ב) כבוד את אביך ואת אמך (ז) ולא יחסר אפילו תיבה אחת מקריאת המגילה
- (ג) ונשמרתם מאד לנפשתיכם (ח) ולא יעסק באחיזת עינים
- (ד) ולא יחלל את שם ה' אלקיך (ט) ולא ישכח לכרך ברכת המזון ותפלת ערבית וק"ש כהגון
- (ה) ולא יבזה רב ות"ח ושאר אנשים (י) ולא יבטל סדרו הלימוד של מוצאי פורים

נפסם לטויו נשאות אבי אורי ר' אליעזר ליפא בר' יעקב ארזבי ע"ה אלא אורת' האשה חל' בר' גרשון חנוך הס"ח הכהן ע"ה